

Izabela Ejsmunt-Wieczorek

Uniwersytet Łódzki*

VERB WORDBUILDING IN CHILD'S SPEECH DEVELOPMENT PROCESS

SŁOWOTWÓRSTWO CZASOWNIKA W ROZWOJU MOWY DZIECKA

Keywords: child's speech, wordbuilding, verb, dialect.

Słowa kluczowe: mowa dziecka, słowotwórstwo, czasownik, gwara.

One of the most current definitions of speech was proposed by Stanisław Grabias who assumed that it's "a set of activities that, with the use of a language, is made by a human being while learning the world and sharing its interpretation with other participants of the social life" [Grabias, 2014, p. 15]. Such approach to speech includes both linguistic competences, as well as performance skills that are mutually dependent and help the social being, without any limits, participate in linguistic communication [Grabias, 2014, p. 51]. The element that decides about shaping the linguistic competence, that is familiarity with phonemes' inventory proper for a given language and morphological and syntax principles allowing to build words and grammatically correct sentences, is the communication process and interaction of a human being with the surrounding. Grabias emphasizes that both the competence as well as the realization that develop in accordance with biological possibilities of an individual, are a reflection of mobility of their brain. and the state of peripheral processes taking part in speech performance [Grabias, 2014, p. 39].

Native language in friendly conditions, develops on its own in the first years of child's life that is till the age of 6, provided that the child is within biological and intellectual norm. The first research over the language started in the mid 19th century and were related to the Karol Darwin evolution theory and with the German philosophy. It is thought that children speech research precursor was a German phisiologist William Preyer (1882). The term *child's speech*, semantically narrower in relation to a general definition of speech, refers only to a period when a child acquires means of verbal communication with its linguistic surroundings (the acquisition stage), as well as may mean any communication properties acquired during childhood [Porayski-Pomsta, 2009, p. 8].

Together with the term *child's speech*, a term of *child's language* is frequently used synonymously. Although the meanings of the two notions overlap, then, however, *speech* has a wider range than the *language*. Porayski-Pomst's term of *child's speech* refers to a entirety of phenomena related to communication (including a language),

* Wydział Filologiczny, Katedra Dialektologii Polskiej i Logopedii, ul. Pomorska 171/173, 90-236 Łódź.

whereas, *child's speech*, according to him, is only a language system covering speech acquisition process, that is, acquiring grammar and lexical principles by a child [Porayski-Pomsta, 2009, p. 8–9].

Many researchers have tried to enlist and characterize individual stages of child's speech development e.g.: Leon Kaczmarek [1953], Maria Przetacznikowa [1968a, 1968b], Jean Aitchison [1991], Ida Kurcz [2000], yet, this is not an easy thing to do due to individual path of each child's development. Therefore, this is often referred to as, so called child's speech and language *stage development*, or to as *relative development chronology*. Development stages are connected not so much with child's age, as with the fact of setting a language development level. A starting point for this theory is the period between 9 and 12 months of infant's life, when an essential change in its communication manner takes place, often called a *ninth month's revolution*. At that time, a child becomes aware, among others, of intentionality of its actions and actions of people from the surroundings, which leads to a conversation, and, as a consequence, to acquisition of cultural competences [Porayski-Pomsta, 2009, p. 10].

Since the major purpose of this paper is not to clarify respective child's speech development stages, but rather describe verbal wordbuilding formations of three-year olds, that is why, I will only point out to when, according to researchers, a period of child's morphological system development falls. According to traditional studies, this is a period between 18/24 months of life and 36 months of life [Kaczmarek, 1953; Smoczyński, 1955; Porayski-Pomsta, 2009]. Leon Kaczmarek even concluded that a three-year old child's speech is, in fact, already formed and only – with child's growing and gaining new experience, and wider social circle having influence on the child – it enriches and becomes mature [Kaczmarek, 1953, p. 47–59]. Of course, those assumptions are just conventional, because there are multiple discrepancies in children speech development that depends on various factors such as gender, nationality, psychological or social predisposition etc.

"In the process of child's mastering the bases of lexical system, the appearance of first words with complex word-formation structure is not visibly marked. Setting a caesura between lexical development and word-formation development is not possible, because both constitute certain type of unity [...], however, the principles underlying the mechanism of lexical acquisition [...] are insufficient to clarify the word-formation principles acquisition mechanism" [Muzyka-Furtak, 2010, p. 49]. Up to now, it has not been established since when a child begins to consciously use word structures comprising of smaller structures with specific semantic load.

Child's word-formation system development includes mining words from a stream of speech, their identification and then separation, in a given word, a word – formative and subject as well as affix, which, as a result, leads to identification, understanding of a meaning and matching a word to specific ontological categories that systemize the reality.

Research over the word-formation phenomena in child's speech, not knowing why, is still consistently disregarded. And this is thanks to word-formative means that we are able to "interpret reality, express specific, detailed semantic values and gain utterance's precision" [Janowska, 2007, p. 30].

Unfairly more effort has been devoted to subsystems: phonological [e.g. Kaczmarek, 1953; Smoczyński, 1955], inflexional [e.g. Zarębina, 1965; 1994; Smoczyńska, 1980; 1997;

Łuczyński, 2002; 2004] or syntactic [Przetacznikowa, 1968b]. If there are any attempts taken in order to characterize word-formation phenomena in child's speech, they are usually limited to nouns and adjectives, and description of a verb is approached mostly in a statistical manner, or attempts are taken to show acquisition of words from specific subject circles e.g. Maria Przetacznikowa noticed that, starting from the third through the fifth year of life, verbs, similarly to nouns, constitute 20–25% of used speech forms [Przetacznikowa, 1968b, p. 440–441]. Halina Zgólkowa listed examples of verbs that are absorbed by a child, and divided them into three groups: motion and moving (*run, go*) activities and events connected with speaking (*boast about, lie*) and onomatopeic expressions (*purr, tap*) [Zgólkowa, 1987, p. 14]. On the other hand, Stefan Szuman described the quantity and verb semantic groups in 2–4-year-old children, giving individual words in the form of an infinitive. He noted that two-year-olds used up to 240 verbs, thematically connected mainly with satisfying biological needs (*eat*), possession (*want, have*), unpleasant feelings (*be afraid*) and physical activities (*walk, stand*). Hiscope extended by categories related to activities performed with the use of various tools: (*mow*) and mental activities (*understand*). Szuman, in his research, emphasized, however, that he focused mainly on words' content and not on their language form, which was supposed to serve for the initial orientation in words material. Yet, he stressed that with time, glossary material of examined children should be re-developed with the professional support of linguists [Szuman, 1968, p. 77–78]. Verb word-formations were included also by Maria Chmura-Klekotowa – she described neologisms in child's speech. Each new derivative in child's speech that was created in accordance with the patterns functioning in a language was considered by the author a neologism [Chmura-Klekotowa, 1971, p. 100–101]. In the summary, the dominating elements are suffix and prefix – suffix denominative verbs (denominative, adjectival) e.g. *fikować* 'do forward rolls', *polodzić* 'cover with ice' etc. and prefix deverbal verbs e.g. *odchować* 'find', *podbać się* 'be slightly afraid'. This type of derivatives were also included in language material collected by me e.g. *uciążyć* 'lift': *mamuśu nie ućząys mnie* (mummy, you won't lift me), *utrafić się* 'succeed': *nie utrafiuję mi się* (I did not succeed), *umrozić się* 'freeze': *zayozaj kurtke, bo umroźiłeś* (put on your jacket, or else you will freeze), *uwidzieć* 'see': *mama, xoć uwiżęć* (mummy, come and see), *zamiotlić* 'sweep': *ala zahotł'i fpokoiku* (Ala will sweep in her room), *zaochronić* 'secure': *tatuś, tseba zaōrońić stol'ik* (daddy, we have to secure the table). This type of verb innovations are more willingly described by child's speech researchers, because they seem to be more attractive not so much due to their word-formation structure as due to their content, they carry a rich semantic load which is the evidence of child's creative thinking and of its language inquisitiveness. Deverbal suffix verbs are less frequently included.

Therefore, the assumption of this paper is to supplement existing material devoted to acquiring word-formation system by children in the speech ontogeny period with verbal word-formation, and in particular, showing mechanisms of creating paradigmatic derivatives (imperfective as well as multiple and perfective)¹, to which insuffi-

¹ Paradigmatic derivatives – involves replacement of bases theme suffixes for other theme suffixes that carry lexemes to a different lexical-grammar class, without the change of the speech part [Grzegorczykowa, Laskowski, Wróbel, 1998, p. 540].

cient attention was paid. The language material comes from two children, aged 3 and 6 months whose development was in accordance with the intellectual standard.

A characteristic feature of 3 year olds is replacement of suffix indicator with a different one that is incompatible with the one used in general language or adding a suffix to non-suffix forms.

1. Replacing suffix **-ac** and **-ec** with suffix **-ic/-yc** or adding suffix **-ic/-yc** to the verb's subject:

a) imperfective verbs

- *boić się* 'be afraid': *xańa boiąła się bawić z żećami* (Hania was afraid of playing with other kids)
- *musić* 'have to': *muśiąć zaśaćić latarkę* (I had to use a torch)
- *leżyć* 'lie': *fusecka leżącą na podłodze i alicia ją zdejmowała* (tissue was lying on the floor and Alice raised it)
- *lecić* 'fly': *samolot leciący tak wysoko* (airplane flew so high)
- *siedzić* 'sit': *ona nie umie jesce sama siedzieć* (she cannot sit on her own)
- *skaczyć* 'jump': *nie skacząć po schodach* (I didn't jump on the stairs)
- *stoić* 'stand': *dlatego ta lalka nie umie sama stoić?* (why can't this doll stand?)
- *śpić* 'sleep': *ala żiśają nie śpiąć f sojim użecku* (Ala did not sleep in her cot tonight)

b) perfective verbs

- *opłucić* 'rinse': *mamuśu, jasno opłucię ronki* (mummy I've already rinsed my hands)
- *oprzyć się* 'lean': *ćoću, alica się opiąć o ścianę* (aunty, Alicia leaned against the wall)
- *pogniecić się* 'crease': *zakleiętam, żeby ci się nie pogniecię* (I sealed it so it does not crease)
- *przewleczyć* 'thread': *pświlecuję wosy pśez gumkę* (I threaded my hair through a hair tie)
- *stłuczyć* 'break': *ala stycią kubek mamuśowią* (Alicia broke mummy's cup)
- *udepczyć* 'trample': *udepcuję żemę i bući brudne* (I trampled soil and my shoes got dirty)
- *udrzyć* 'tear up': *mamuśa, udźiąła się kartka* (mummy a sheet tore up)
- *umazić* 'smear': *cają się umazując farbą* (I smeared myself with paints)
- *upieczyć* 'bake': *babća upiecuję często dla alicy* (grandma baked a cake for Alicia)
- *uprzyć* 'wash': *mamuśa, tylko go nie upiąć* (mummy, just don't wash it)
- *wypierzyć* 'wash': *ala wypięźią natalię rajtuzy* (Ala washed Nathalie's tights)
- *wyzdrowić* 'recover': *żeći jesce nie wyzdrowią i nie pojedą jutro do przedszkola* (children have not recovered yet and they will not go to the kindergarten tomorrow)
- *zabierzyć* 'take': *moją poduszkę też bezyl'i?* (did they also take my pillow?)

2. Replacing suffixes **-ac** and **-ic** with suffix **-ywać** in imperfective verbs.

- *pojadływać* 'graze': *tatuś nie pojadływał pśet obałkiem* (daddy, don't graze before dinner)

- położyć się ‘lie down’: *ńe pouozyał* *śe tu, to mamaśi poduśa* (don’t lie down here, this is mummy’s pillow)
 - założyć ‘put on’: *żadek mi odvrotne założywa* (grandpa puts this on the other way round)
 - zanioszyć ‘carry’: *ty mnie ńe zańosywał na gure* (don’t carry me upstairs)
 - zawiozływać ‘drive’: *mamuśa, ńe zańożywał bapći* (mummy, don’t drive grandma back)
 - zwoływać ‘call’: *ptaseg beńże mnie zavouyvał rano* (bird called me this morning – meaning woke me up)
 - zdarzywać się ‘happen’: *vypatki same śe pseče zdazyvajom* (accidents happen)
3. Replacing suffix -ać, -ić, -ywać with the suffix -ować in imperfective verbs.
- pokazować ‘point’: *tam, że palcem pokazowam* (over there, where I am pointing my finger at)
 - pomagać ‘help’: *pańi doktor na fsysko pomaguje; tatuś mi pomagował zrobić motylka* (doc helps to all problems; daddy helped me do the butterfly)
 - kopciować ‘smoke’: *ten tlaktol ta-kopćował z luly* (this tractor smoked so much)
 - wieszować ‘hang’: *fsyske žeći vešovały kurtecki f safeckaz* (all children hanged their jackets in lockers)
4. Adding suffix -nąć to perfective verb subjcvt.
- dostanąć ‘get’: *muse jesce dostanońż balonički na urożiny* (I must get balloons for my birthday)
 - obtnąć ‘cut’: *druga gauqskie tes optńes?* (are you going to cut the second twig?)
 - podziernąć się ‘rip’: *o, pudeuko śe pożerneuo* (oe box has just riped)
 - pojdnąć ‘go’: *ala pojdnęła na spaceleg z bapćą* (Ala went for a walk with grandma)
 - przymierząć ‘try’: *alća xce psymelnoć sukenke* (Ala wants to try this dress)
 - ulepniąć ‘mould’: *mamuśa zobac, ulepneuem* (mummy, look, I moulded it)
 - umarnąć ‘die’: *jak ńe beńże mała vody to umarne* (about a fish: when the fish will not have water, it will die)
 - umiejęśniąć ‘can’: *xańa ńe umiejęneua zdejmnońż butkuf* (Hania could not take her shoes off)
 - usiądnąć ‘sit down’: *żiżta tu usondneua* (little child sat down)
 - wesnąć ‘enter’: *laluś vesnou do uażenki* (Aruś entered the bathroom)
 - wezmąć ‘take’: *muse veźmnoć sfoją torepke* (I must take my bag)
 - wsiądnąć ‘get in’: *kotek f'sondnou z alą do samożożiku* (kitty got in the car with Alice)
 - wstanąć ‘get up’: *tatuś jesce ńe fstanou* (daddy has not got up yet)
 - zapnąć ‘fasten’: *mamuśa, ńe zapneuas mi gužickuf* (mummy, you did not fasten buttons)
 - zdejmąć ‘take off’: *xańa ńe umiejęneua zdejmnońż butkuf* (Hania could not take her shoes off)
 - zostanąć ‘stay’: *ńe xce żiśaij zostanąć f pšeckolu* (I don’t want to stay in the kindergarten today)

5. Removing affix **-nąć**.

- *uklęć* ‘kneel down’: *mama, uklenk tutaj* (mummy, kneel down)
- *wybuć* ‘break out’: *za ʐile moze pozar vybuć* (the fire may break out in a minute)
- *zasłać* ‘fall asleep’: *zobac mamusú, zasnąam* (look mammy I fell asleep)

6. Change in the verb’s subject structure and possible change of the suffix.

- *dowiąc się* ‘find out’: *jak ſe ćoće dovq, ze ſe mam ｐeluski, to mňe poxlaq* (when aunts [in the kindergarten] find out I don’t have a nappy, they will praise me)
- *pochlić* ‘praise’: *jak ſe ćoće dovq, ze ſe mam ｐeluski, to mňe poxlaq* (when aunts [in the kindergarten] find out I don’t have a nappy, they will praise me)
- *poszuć* ‘go’: *fraykl’in posuŋ iuz do skouy, bo ȝezd ｖenksy od mňe* (Franklin already goes to school, because he is older than me)
- *ugrzyćć* ‘bite’: *a ɿag by mňe žhiia ugzyua?* (and what if a viper bites me?)
- *założyć* ‘put on’: *jak to ſe zausoza?* (how should this be put on?)
- *zbiąć* ‘collect’: *te kulki pot fotel’ikem tes tseba zbońć* (we also have to collect those marbles from beneath the armchair)
- *zjąć* ‘eat’: *krułicki zją malżefke* (rabbits will eat carrot)
- *zzić* ‘get off’: *žij ston tatuš, bo zrobisz benc* (daddy get off from here or else you will fall down)
- *zmiorzyćć* ‘measure’: *teras ja ćebe zmōre* (now, I will measure you)

The above linguistic material makes us aware, how serious it is for a child to acquire the principle of a word formation system of the Polish language and how a child is trying to manage those difficulties. One of the ways of creating new verb formation structures is the phenomenon of analogy [por. Chmura-Klekotowa, 1971; Clark, 1993] that is making derivative words according to the pattern previously learnt and mastered in child’s memory. A small human being attaches to a specific word-formation mean, in this case, it is a suffix, and consistently expands the range of its use, creating peculiar lexical paradigm [Clark, 1980, p. 19]. Creating analogical word-formation patterns by a child is a clear evidence of their active attitude in the process of learning of speech, and is an evidence of child’s linguistic thinking [Chmura-Klekotowa, 1971, p. 100]. Material collected for the purpose of this study proofs that there is a tendency amongst three year olds to derive paradigmatic verbs by means of suffix *-ić/-yć* in place of a Polish nationwide *-ać* or *-eć*. Furthermore, to create multiple verbs (iteratives), children, more willingly use the suffix *-ywać* and *-ować* instead of a Polish nationwide *-ać* or *-ić*. Some kind of over-production can also be observed in creating derivates with suffix *-nąć* which, in general language, is a semantic medium of a single time, instantaneous activity e.g. *kopnąć*, *trzasnąć*, whereas in child’s speech, it does not necessarily express selfactiveness, but rather perfectiveness of an activity e.g. *dostanąć*, *pojdąć*. There are also formations that show opposite tendencies i.e. a process of removing suffix *-nąć* from verbs indicating a single time, instantaneous activity, however, they are relatively seldom, e.g. *uklęć*, *wybuć*. The above described phenomena, in case of children that provided the above material, are actually, the result of the analogy. But we mustn’t forget that the presented word-formation tendencies match, to some

extent, linguistic phenomena typical, for example, for some of dialects. Certain deviation from the linguistic standard may be related to social conditions, hence with the environment that the child functions in. There is a direct connection between territorial background of a child and the language they use. If, for example, a child is brought up in an environment of adults using dialects, then he or she may start using forms characteristic for a given region [Marciniak-Firadza, 2014, p. 143–144]. Such a child acquires individual pronunciation features that result from the fact of belonging to a certain environment and shall not be treated as dysfunction phenomena, i.e. pronunciation impediments [comp. Jaros, 2016, in press]. Such pronunciation features related to verb word-formation due to dialect background may include also replacing suffix *-eć* with *-ić/-yć* in the forms like e.g. *siedzić*, *leżyć*, which is a specific feature of southern Masovia and northern Małopolska [comp. Dejna, 1981, map 76]. On the other hand, formative *-ywać* indicating a multiple, repetitive activity is characteristic for Masovia and western Wielkopolska regions [Dejna, 1981, map 74; Ejsmunt-Wieczorek, 2011, p. 157–167; 205]. Iterative verbs are derived differently in dialects of southern Wielkopolska, eastern Małopolska or Silesia, where there is a tendency to use the traditional Poland suffix *-ować* in place of a formative *-ywać*, e.g. *dosypować*, *okopować*, *zgadować*. It should also be remembered that repetition of actions can be reflected by suffix *-uwać*, that is truly agile in Malbork region dialects e.g. *dogaduwać*, *odkopuwać* [Górnowicz, 1973–1974, p. 99–102], or in Silesia dialects e.g. *buduwać*, *całuwać* [Wyderka, 2000–2012]. The productivity of verb forms with suffix *-nąć* is also higher in dialects than in a general language e.g. southern Mazovia dialect forms: *przybędnąć*, *wyglądnąć*, *zasiędnąć* [Ejsmunt-Wieczorek, 2011, p. 170–171].

To summarize, development of verb word formation among children does not always have to result from its allegiance to a given formative and the application of analogy principle. An essential factor may also be regional background that shall be taken into consideration while analyzing child's speech development course.

Bibliography

- Aitchisson Jean, 1991, *Ssak, który mówi. Wstęp do psycholinguistyki*, Warszawa.
Chmura-Klekotowa Maria, 1971, *Neologizmy słówotwórcze w mowie dzieci*, „Prace Filologiczne”, XXI, p. 99–235.
Clark Eve Vivienne, 1980, *Lexical innovations: How children learn to create new words*, “Papers and Reports on Child Language Development”, 18, p. 1–20.
Clark Eve Vivienne, 1993, *The lexicon in acquisition*, Cambridge.
Dejna Karol, 1981, *Atlas polskich innowacji dialektalnych*, Łódź.
Ejsmunt-Wieczorek Izabela, 2011, *Derywaty czasownikowe w gwarach południowomazowieckich na tle odpowiedników innogwarowych*, Łódź.
Górnowicz Hubert, 1973–1974, *Dialekt malborski*, t. 2, z. 1, 2, Gdańsk.
Grabis Stanisław, Kurkowski Marek (eds.), 2014, *Logopedia. Teoria zaburzeń mowy*, Lublin.
Grzegorczykowa Renata, Laskowski Roman, Wróbel Henryk (eds.), 1998, *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, Warszawa.

- Janowska Aleksandra, 2007, *O swoistości derywacji na tle innych sposobów nominacji*, in: Aleksandra Achtelik, Jolanta Tambor (eds.), *Sztuka czy rzemiosło? Nauczyć Polski i polskiego*, Katowice, p. 28–34.
- Jaros Irena, 2016, „*Trzy krzive krzize*” – cecha wymowy, błąd wymowy czy wada wymowy?, in: Danuta Pluta-Wojciechowska, Barbara Sambor (eds.) *Współczesne tendencje w diagnozie i terapii logopedycznej*, seria: Logopedia XXI wieku, Gdańsk [in print].
- Kaczmarek Leon, 1953, *Kształtowanie się mowy dziecka*, Poznań.
- Kurcz Ida, 2000, *Psychologia języka i komunikacji*, Warszawa.
- Łuczyński Edward, 2002, *Fleksja języka polskiego z punktu widzenia ontogenezy mowy, „Buletyn Polskiego Towarzystwa Językowego”*, LVIII, p. 157–165.
- Łuczyński Edward, 2004, *Kategoria przypadku w ontogenezie języka polskiego, czyli o wchodzeniu dziecka w rzeczywistość gramatyczną*, Gdańsk.
- Marciniak-Firadza Renata, 2014, *Diagnoza idiolektu pacjenta, czyli dlaczego logopedzie jest potrzebna wiedza o regionalnym zróżnicowaniu polszczyzny*, in: Agnieszka Hamerlińska-Latecka, Małgorzata Karwowska (eds.), *Interdyscyplinarność w logopedii*, Gliwice.
- Muzyka-Furtak Ewa, 2010, *Konstrukcje słowotwórcze w świadomości językowej dzieci niesłyszących*, Lublin.
- Poraski-Pomsta Józef, 2009, *Zagadnienie periodyzacji rozwoju mowy dziecka, „Logopeda”*, 1 (7), Warszawa, p. 7–31.
- Przetacznikowa Maria, 1968a, *Rozwój i funkcje przymiotników w mowie dzieci do lat sześciu*, in: Stefan Szuman (ed.), *O rozwoju języka i myślenia dziecka*, Warszawa, p. 97–147.
- Przetacznikowa Maria, 1968b, *Rozwój struktury i funkcji zdań w mowie dziecka*, in: Stefan Szuman (ed.), *O rozwoju języka i myślenia dziecka*, Warszawa, s. 383–629.
- Smoczyńska Magdalena, 1980, *Badania nad rozwojem języka dziecka*, Warszawa.
- Smoczyńska Magdalena, 1997, *Przyswajanie systemu gramatycznego przez dziecko*, in: Halina Mierzejewska, Maria Przybysz-Piwkowa (eds.), *Rozwój poznawczy i rozwój językowy dzieci z trudnościami w komunikacji verbalnej*, Warszawa, p. 41–53.
- Smoczyński Paweł, 1955, *Przyswajanie przez dziecko podstaw systemu językowego*, Łódź–Wrocław.
- Szuman Stefan (ed.), 1968, *O rozwoju języka i myślenia dziecka*, Warszawa.
- Wyderka Bogusław (ed.), 2000–2012, *Słownik gwar śląskich*, Opole.
- Zarębina Maria, 1965, *Kształtowanie się systemu językowego dziecka*, Wrocław.
- Zarębina Maria, 1994, *Rozwój semantyczny języka dziecka. Dyskusja nad teorią Chomskiego*, Gdańsk.
- Zgółkowa Halina, 1987, *Ilościowa charakterystyka słownictwa współczesnej polszczyzny*, Poznań.

Streszczenie

Przedstawione w artykule zagadnienie koresponduje tematycznie z dotychczas publikowanymi pracami, podejmującymi problem rozwoju systemu słowotwórczego u dzieci w ontogenezie mowy. Badania nad zjawiskami słowotwórczymi w mowie dziecka, szczególnie w odniesieniu do czasownika, są wciąż jeszcze konsekwentnie pomijane i zajmują nieproporcjonalnie mniej miejsca w porównaniu do innych podsystemów języka: fonologicznego, fleksyjnego czy składniowego. Jeśli podejmowane są próby charakterystyki zjawisk słowotwórczych, zwykle ograniczają się one do rzeczowników i przymiotników, a do opisu czasownika podchodzi się z reguły na zasadzie pewnych statystyk procentowych lub opisuje się tzw. akwizycję wyrazów z określonych kręgów tematycznych. Tymczasem to właśnie za pomocą środków słowotwórczych nazywamy otaczający nas świat, wyrażamy swoiste, szczególne sensy znaczeniowe i doprecyzowujemy nasze wypowiedzi.

Głównym założeniem artykułu jest uzupełnienie istniejących prac z zakresu przyswajania systemu słowotwórczego przez dzieci w ontogenezie mowy o słowotwórstwo werbalne, a przede wszystkim ukazanie mechanizmów tworzenia czasownikowych derywatów paradygmatycznych (niedokonanych, iteratywnych oraz perfektywnych), którym dotychczas poświęcono niewiele uwagi. Pozyskany materiał językowy, pochodzący od dzieci 3,5-letnich, rozwijający się zgodnie z normą umysłową, stał się podstawą do zaobserwowania takich zjawisk językowych w zakresie werbalnego słowotwórstwa paradygmatycznego, jak: zastępowanie ogólnopolskiego wykładnika sufiksального innym, np.: *lećić, siedzić, uprzyćć* (lecieć, siedzieć, uprać), dodawanie przyrostka do form bezsufiksальных np.: *obtnąć, pojdnąć, umiejnąć* (obciąć, pójść, umieć), usuwanie formantu, np.: *uklęć, wybuć* (uklęknąć, wybuchać) oraz całkowita modyfikacja zarówno tematu słowotwórczego, jak i sufiksów, np.: *poszuć, zbiąć* (pójść, zebrać).

Opisywane powyżej procesy słowotwórcze są najczęściej efektem działania analogii słowotwórczej, ale mogą się także wiązać z uwarunkowaniami społecznymi, a zatem z otoczeniem, w którym dziecko funkcjonuje. Przynależąc do danego środowiska gwarowego, nabiera ono indywidualnych cech wymowy, które nie mogą być traktowane jako zjawiska patologiczne, czyli wady wymowy, np. mazowieckie i południowomałopolskie zastępowanie sufiku *-eć* przez *-ić/-yć* w formach typu *siedzić, leżyć*, czy formant *-ywać*, wskazujący na czynność wielokrotną, typowy dla gwar Mazowsza i zachodniej Wielkopolski. Podstawowymi elementami wpływającymi na kształtowanie się werbalnego systemu słowotwórczego u dzieci są zatem w głównej mierze: upodobanie do konkretnego wykładnika sufiksального oraz stosowanie prawa analogii, jednak istotną rolę może odgrywać także czynnik regionalny.